

**CONFLICTUL ISRAELIANO -
PALESTINIAN**

REPERE ISTORICE ȘI DIMENSIUNI
INTERNAȚIONALE

- O PERSPECTIVĂ SOCIOLOGICĂ -

www.editurauniversitar.ro

LUCIAN SANDA

**CONFLICTUL ISRAELIANO -
PALESTINIAN**

REPERE ISTORICE ȘI DIMENSIUNI
INTERNATIONALE

- O PERSPECTIVĂ SOCIOLOGICĂ -

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2011

Tehnoredactare: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2011
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33,
Sector 1 , București
Tel./Fax: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SANDA, LUCIAN

**Conflictul israeliano-palestinian : repere istorice și dimensiuni
internationale** / Lucian Sanda. - București : Editura Universitară, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-238-0

94(569.4): (=411.21)+(620)

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-238-0

„Dați-mi voie să vă spun, palestinieni, noi suntem sortiți să trăim împreună pe același pământ, de pe același teritoriu. Noi, cei care ne-am luptat cu voi, palestinienii, vă spunem astăzi limpede și răspicat: Gata cu sângele, gata cu lacrimile, gata!”

(Din declarația fostului premier, Ytzhak Rabin, cu ocazia semnării „Declarației de Principii”, Washington 13 septembrie 1993)

CUPRINS

Prefață.....	9
Introducere	13
CAPITOLUL I: (RE)CONFIGURAREA ORIENTULUI MIJLOCIU	17
1. Primul Război Mondial și decăderea Imperiului Otoman	17
2. Expansiunea puterilor europene în Orientul Apropiat și instituirea „regimului mandatelor”.....	18
3. Recunoașterea Angliei ca lider în Orientul Mijlociu	23
4. „Recucerirea”/împărțirea Orientului Mijlociu prin Acordul Sykes-Picot	26
5. Declarația Balfour, act fundamental ce a stat la baza formării statului Israel	32
6. Teorii care combat ideea bunei credințe a Marii Britanii în privința Palestinei.....	46
7. Eșecul comisiilor britanice în încercarea de împărțire a Palestina	50
8. Planurile comisiei speciale (UNSCOP) a Adunării Generale a ONU	52
9. Principalele rezoluțiile ale ONU care reglementează situația din Palestina	54
CAPITOLUL II: FACTORUL ETNICO-RELIGIOS ÎN SPAȚIUL SEMIT	57
1. Orientul Mijlociu și Palestina. Repere geografice	57
2. Popoarele și triburile din Canaan	58
3. Originea etnică comună (semită) a evreilor și arabilor	63
4. Medina („Yatrib”), locul primelor contacte între evrei și arabii islamizați	66
5. Iudaismul - factor centralizator pentru evreii din diaspora	67
6. Islamismul - premisă pentru existența unei unități între statele arabe și poporul palestinian	69
7. Scurt paralelism între Vechiul Testament și Coran	74
8. Întrepătrunderi etnico-religioase în spațiul semit.....	75

CAPITOLUL III: MIGRAȚIA-FENOMEN DEMOGRAFIC FUNDAMENTAL ÎN RECONFIGURAREA ORIENTULUI MIJLOCIU	78
1. Migrația și colonizarea; câteva considerații	78
2. Aspecte legate de circuitul și modul de dobândire a pământurilor	80
3. Teoria „pull-push factors” aplicată în migrația evreilor în Palestina	83
4. Antisemitismul - Factor de respingere în migrația evreiască în raport cu mediul de „origine”	87
5. Magnetismul mesianic („Pământul Făgăduinței”) - Factor de atracție pentru migrația evreiască în raport cu mediul de destinație	99
6. Formarea coloniilor evreiești din Palestina pe baza sistemului de tip „rețea”. Teoria rețelelor	104
7. O abordare functionalist-mertoniană asupra instituției „kibuțu-lui”	107
8. Exodul comunităților palestiniene	112
8.1. Colonizarea evreiască și formarea statului Israel, un prim factor de respingere („push-factor”) pentru comunitățile palestiniene	113
8.2. Exodul palestinian, rezultat al unui complex de cauze	114
8.3. Situația refugiaților palestinieni	128
CAPITOLUL IV: CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	131
1. Cvartetul pentru Orientul Mijlociu și Foaia de Parcurș	131
2. Conceptul „smart power” și Discursul lui Obama de la Cairo, o șansă istorică pentru instituirea păcii în Orientul Mijlociu	134
3. Situația actuală din Orientul Mijlociu. Câteva direcții de reglementare	140
4. Dezvoltarea vocației toleranței în coexistență și a coexistenței prin toleranță	144
ANEXE: HĂRȚI, TABELE ȘI GRAFICE	148
POSTFAȚĂ.....	154
BIBLIOGRAFIE	156

PREFAȚĂ

S-a scris, după cum se cunoaște, o literatură enormă despre conflictul la care se referă prezenta lucrare, așa că, la prima vedere, nu se poate rosti nimic nou despre evoluția situației din Orientul Mijlociu al cărei miez îl constituie starea de beligeranță dintre evrei și palestinieni în legătură cu care autorul spune că nu s-ar putea debarasa de „anatema unui atavism sângeros”. Lăsând la o parte orice abordare părtinitoare, în dauna celeilalte părți, autorul încearcă să descopere în analiza sa toate premisele escaladării acestui conflict a cărui creștere este departe de a putea fi atribuită numai celor două tabere care se confruntă direct.

Este bine să reținem din capul locului că, în cercetarea întreprinsă aici, Lucian Sanda încearcă să degajeze cu mai multă claritate în această privință răspunderile marilor actori internaționali implicați în evoluția nedorită din această zonă fierbinte. Contextul istoric este și el analizat, succint, dar cu atenția cuvenită, pentru a putea extrage elementele de această natură care au legătură cu situația de azi. „Datorită resurselor sale inepuizabile de petrol, Orientul Mijlociu a constituit încă din timpul primului război mondial un factor de interes major pentru politicile statelor occidentale. O „monedă de schimb” care nu a fost însă valorificată de beneficiarii ei naturali decât prin prisma unor relații bilaterale încheiate între statele occidentale și anumite state arabe, fără ca arabii palestinieni să fie integrați într-o formulă politică holistică, centrată în jurul unei idei panarabe sau panislamice. A fost o gravă eroare în politica statelor arabe care s-au lăsat fragmentate și au ratat astfel ocazia unui demers istoric ce putea avea ca sorți de izbândă rezolvarea cauzei palestiniene.” (p. 56)

În mod cert, unul dintre meritele acestui volum rezultă din faptul că autorul nu ia în calcul, în evaluarea situației din Orientul Mijlociu, doar factori politici sau militari recenti, ci un întreg ansamblu de factori de ordin etnico-religioși, încă din Antichitate – aprox. mileniul III î.Hr., pentru a înțelege mai bine substratul istoric milenar al Palestinei și modul în care trecutul acesta atât de agitat explică și motivează actualele evoluții din zonă.

Este pilduitor, bunăoară, că, alături de alte numeroase neamuri, pe teritoriul de azi al Palestinei au apărut și chiar au dominat politic mult timp semiții – un neam străvechi din vremuri biblice cuprinzând, cum se știe, strămoșii evreilor dar și pe ai arabilor de azi.

Formarea statului Israel datorită unui complex de factori, analizați de autor în mai multe capitole, a creat în Palestina o situație politico-militară de pe urma căreia conflictul israeliano-arab a devenit cronic, iar populația palestiniană de mai multe milioane, dislocată cu acest prilej, a dobândit statutul de refugiată pe mai multe teritorii și state arabe. Una dintre cauzele cele mai manifeste și permanente ale prezentului conflict rezultă, după cum remarcă autorul, din „două situații cel puțin bizare în destinul celor două popoare (evrei și palestinieni n.n.). În primul rând, faptul că ceea ce au trăit evreii de-a lungul istoriei, migrații și instabilitate, asta au determinat ei, direct și/sau indirect, poporului palestinian: exod, viață în tabere de refugiați, incertitudinea de a avea propriul stat. Apoi, deși repulsia față de violență și brutalitate le-a călăuzit drumul în toată perioada vieții din diasporă, în fața provocărilor organizațiilor extremiste palestinene, ei reacționează adesea disproporțional (prin raiduri aeriene și intervenții militare în forță, cărora le cad victime civili nevinovați) sau în spiritul acțiunilor preemtive. Cu siguranță nu aceasta este calea spre rezolvarea problemei”. (pag 130)

Autorul constată în ultimul capitol al lucrării sale că, urmare a incapacității ONU de a gestiona și reglementa situația din această zonă, a luat ființă Cvartetul pentru Orientul Mijlociu format din reprezentanți ai SUA, Uniunii Europene, ONU și ai Rusiei – Tony Blair, fostul premier britanic, a fost numit emisar al Cvartetului încă din iunie 2007. Acesta este, fără îndoială, semnul sigur că marile centre ale puterii internaționale nu doresc să scape de sub control situația din zonă și că, deoarece demersurile anterioare privind asigurarea unei păci durabile în zonă nu s-au bucurat de succes, sunt necesare alte instrumente care să permită noi abordări mult mai eficiente. Este un merit al lucrării că, pe lângă consemnarea riguroasă și din sursele bibliografice cele mai credibile a antecedentelor de ordin istoric, etnico-religios, politic-militar etc., a analizat și acele documente fundamentale menite să reproducă eforturile celor mai înalți reprezentanți ai puterii internaționale pentru a menține situația sub control în Orientul Mijlociu. Este, astfel, cunoscut că instrumentul politic al Cvartetului menționat este Foaia de parcurs, în fapt proiectul internațional de asigurare a păcii. De menționat că acest document elaborat sub auspiciile Cvartetului se bucură de acordul ambelor părți direct implicate – Israel și Autoritatea Palestiniană. Acest plan de pace în trei puncte se mai lovește încă de inerția și de reaua credință din partea celor direct implicați. „Dincolo de acțiunile cetățenilor sau ale organizațiilor extremiste, nici măcar autoritățile nu și-au onorat angajamentele. (...). Guvernul israelian condus de Benjamin Netanyahu a adoptat o poziție inflexibilă bazată pe o politică de forță care refuză să ia în calcul oprirea completă a construcțiilor de colonii israeliene

în teritoriile ocupate, ceea ce este în flagrantă disonanță cu spiritul Foii de Parcurș.” (p. 133). Ca atare, nu doar ca nu s-a demarat procedura retragerii totale de colonii din teritoriile ocupate (considerate ilegale conform legilor internaționale), ci încă nu s-a stopat dezvoltarea lor ... nici Autoritatea Palestiniană nu a reușit să-și îndeplinească sarcinile asumate prin documentul menționat, dovedindu-și lipsa de autoritate în a controla organizațiile extremiste care au continuat să comită acte teroriste și să saboteze procesul de pace...

După cum se cunoaște, actuala Administrație a SUA a adoptat, în special pentru domeniul relațiilor internaționale, conceptul de „smart power” pentru a defini strategia sa în legătură cu zonele aflate în conflict și desigur mai ales cu acelea în care este implicată și SUA. Pentru a tempera atitudinea antiamericană a țărilor arabe implicate tradițional în conflictul din Orientul Mijlociu, Președintele Obama a afirmat explicit, în spiritul conceptului amintiți, într-un discurs ținut la Cairo în 2009, că sprijină drepturile palestinienilor: „Mobilul declarației a fost deci schimbarea percepției și a mentalității lumii islamice în raport cu SUA, prin promovarea unui parteneriat între Islam și America (*Islamul este o parte a Americii*).” (p. 135)

Pentru calitățile deja amintite, recomand călduros și responsabil lectura acestui volum și salut apariția lui atât de necesară pe piața cărții de specialitate din România.

Prof. univ. dr. VIRGIL MAGUREANU

INTRODUCERE

Lucrarea are la bază teza de doctorat cu titlul *Dimensiunile internaționale ale conflictului israeliano-palestinian*, susținută în anul 2010, la Facultatea de Sociologie din cadrul Universității București. Cu această ocazie doresc să mulțumesc profesorilor titulari sau colaboratori ai Facultății de Sociologie din cadrul Universității București și din alte centre universitare, care mi-au fost alături și mi-au pus la dispoziție întreaga lor expertiză în timpul cercetării: dl. prof. univ. dr. Virgil Măgureanu (coordonatorul tezei de doctorat), dl. prof. univ. dr. Ilie Bădescu, dl. prof. univ. dr. Nicolae Frigioiu, dl. prof. univ. dr. Nicolae Radu, dl. prof. univ. Ioan Mărginean, dl. prof. univ. Gheorghe Șișiștean, dl. conf. dr. Petronel Dobrică, d-nei lect. Univ. dr. Mădălina Bălășescu și d-nei Mariana Stoica, fost ambasador al României în Israel, pentru întreg sprijinul acordat.

Teza menționată și-a propus o cercetarea a genezei și dezvoltării conflictului israeliano-palestinian, transformat într-un factor de tensiune și instabilitate endemică pentru relațiile sociale, politice și religioase din întregul Orient Mijlociu. Războaiele arabo-israeliene au izbucnit imediat după încheierea mandatului britanic în regiune și declararea independenței statului evreu (1948). În prezent, disputele dintre cele două națiuni sunt concentrate la nivelul conflictului dintre Israel și poporul palestinian (reprezentat de Autoritatea Palestiniană). Cauza acestei stări o reprezintă pe de o parte, inexistența unui stat palestinian și problema refugiaților palestinieni (care trăiesc în tabere de supraviețuire, la mila comunității internaționale și a organizațiilor umanitare), iar pe de altă parte absența unor frontiere stabile ale statului Israel, care să fie recunoscute oficial de către toate țările arabe vecine. Tema este de mare actualitate și a meritat toată atenția, întrucât evenimentele sunt într-o continuă desfășurare (escaladare), cu intervenții militare în forță (este cazul armatei israeliene care adesea reacționează disproporțional în raport cu actul de agresiune ori de provocare) și cu manifestări extremiste din partea organizațiilor fundamentaliste islamice (de ex. Hamas, Hezbollah etc.).

Cercetarea temei a plecat de la ipoteza că situația conflictuală din Orientul Mijlociu nu este rezultatul exclusiv al acțiunilor ori inacțiunilor subiecților endogeni (regionali sau locali), ci și efectul politicilor factorilor exogeni. În sensul lucrării de față, prin factori exogeni Orientului Mijlociu am în vedere nu doar actori precum Franța, Marea Britanie ori SUA

(subiecți statali), ci și organizațiile internaționale care au încredințat mandatele și au girat politicile marilor puteri europene (ONU și predecesora sa, Societatea Națiunilor). De asemenea, întreaga comunitate internațională care a asistat la construcțiile confuze din regiunea extinsă a Palestinei ori la erorile comise poate fi considerată coautore morală. Prin factori endogeni, mă refer la organizațiile evreiești și ulterior la statul Israel, respectiv în cealaltă tabără, la organizațiile palestinienilor (Al Fatah, Hamas și în special OEP), iar în prezent de Autoritatea Palestiniană; in extenso, toate țările arabe învecinate.

Pozițiile actorilor internaționali exprimate prin acțiuni politice, diplomatice (inclusiv activitate de lobby) și intervenții militare începând cu Primul Război Mondial și până în 1947/1948, dar și după aceea, au jucat un rol esențial în construcția spațiului extins al Palestinei. Lucrarea conturează deci contribuția pe care au avut-o subiecții externi în structurarea și definirea Orientului Mijlociu, implicit în apariția și escaladarea conflictului israeliano-palestinian. Desigur, ea identifică și subliniază, în egală măsură, intențiile și diligențele depuse în ultimul timp de actorii internaționali pentru instituirea unei păci juste și durabile în regiunea istorică a Palestinei. Așadar, prin acest demers este pusă în evidență „dimensiunea internațională” pe care o are conflictul palestinian-israelian, paradigmă bazată pe două coordonate majore: *rolul pe care l-au jucat factorii exogeni în configurarea și reconfigurarea Orientului Mijlociu*, respectiv *contribuția pe care statele și organizațiile internaționale pot și trebuie să o aibe în soluționarea acestui conflict*.

Pentru atingerea obiectivelor stabilite, lucrarea abordează principalele momente politice care au influențat ori au însoțit destinul popoarelor din Orientul Mijlociu: Primul Război Mondial, decăderea Imperiului Otoman, introducerea regimului mandatelor, obținerea independenței țărilor arabe, fondarea statului Israel, activitatea ONU etc. Totodată, cercetarea realizează o incursiune de ordin etnico-religios în spațiul semit pentru a evidenția substratul religios al conflictului dintre cele două popoare canaanite. De asemenea, lucrarea analizează din punct de vedere sociologic și demografic fenomenul migrației evreiești în Palestina, atât din perspectiva fondării statului Israel, dar și ca factor care a generat apariția problemei refugiaților palestinieni (o primă dar nu singura cauză). Nu în ultimul rând, identifică unele „oportunități” care pot fi valorificate în vederea stabilirii unei ordini durabile în regiune (Foaia de Parcurs a Cvartetului pentru Orientul Mijlociu, noua viziune – „smart power”- a SUA și a președintelui Obama reflectată mai ales în „Declarația de la Cairo” etc.) și indică anumite direcții și principii pe care se poate institui pacea între

evrei și arabi (deschidere politică și schimbarea mentalității societății civile în ambele tabere, bazate pe „calea compromisului”).

Deoarece situația specială din teritoriile palestiniene a întârziat să-și găsească soluționarea, iar la aceasta s-au suprapus și au acționat o serie de alți factori (cauze ori circumstanțe agravante din interiorul sau din exteriorul universului arab), există riscul producerii unui fenomen de dilatare a conflictului israeliano-palestinian care să cangreneze întregul Orient Mijlociu. În situația nerezolvării problemei, procesul va traversa un parcurs recurent, care va tinde să revină și chiar să rămână la dimensiunea lui inițială (generală). Altfel spus, poate înregistra o evoluție spiralată între două niveluri: arabo-israelian (nivelul general și totodată cel inițial), respectiv palestinian-israelian (nivelul particular). Atâta timp cât problema statului palestinian și a refugiaților palestinieni nu vor fi soluționate, Gaza și West Bank-ul vor rămâne depozitarele și purtătoarele unor tensiuni care par să nu se mai poată debarasa de anatema unui atavism sângeros. Trebuie înțeles că acest focar de instabilitate nu afectează doar securitatea regiunii, el poate amenința ordinea internațională în cazul în care conflictul nu poate fi controlat și se va extinde la un război deschis, între Israel și țările arabe ce se pot coagula în jurul Iranului, principalul purtător al stindardului luptei islamului împotriva Israelului.

Poziția strategică a Orientului Mijlociu, resursele sale naturale, în special „aurul negru” și gazele naturale, dar și rolul pe care îl are ca piață de desfacere și consum, au catalizat atenția marilor puteri încă de la sfârșitul sec. al XIX-lea. Aceasta a fost în fapt motivația prezenței și a interesului pe care l-au manifestat marile puteri în evoluția Orientului Mijlociu. Și în prezent unele dintre acțiunile de politică externă ale subiecților exogeni sunt susceptibile a nu fi într-un totu străine de asemenea obiective.

De la începutul acestui demers, deloc lipsit de capcane și provocări, mi-am propus ca în analiza istorică a fenomenelor și proceselor social-politice din această parte a lumii să înaintez cu multă luciditate, fără patimi, prejudecăți, partizanate sau reacții emoționale, doar sub rigorile unei activități de cercetare obiectivă și imparțială în vederea unei cunoașteri epistemologice. Lucrarea de față s-a străduit să respecte exigențele și acribia unui asemenea proiect, și a încercat, pe cât posibil, să evite o tehnicizare a limbajului pentru a o face accesibilă și publicului mai puțin avizat.

Am ales această cercetarea în primul rând ca un răspuns la provocarea de a explora o zonă prea puțin cunoscută publicului din România, dar și datorită „tentației” oferite de posibilitatea unei abordări științifice multidisciplinare, fiind un subiect poziționat la confluența dintre sociologie, drept internațional public, antropologie politică și socială, științe politice, istorie, religie, morală etc. Este deopotrivă o reacție la provocarea unui

spațiu socio-cultural anatemizat de clișee și reflexe mentale obsesive, de frustrări acumulate și depozitate interstițial, de ură și de oprobriu instituționalizat; în orice caz, un mediu confuz și dificil de așezat.

Am convingerea că lucrarea poate oferi o viziune de ansamblu asupra problematicii ridicate de particularitățile acestei regiuni și că, totodată, se poate constitui într-un suport didactic pentru toți cei implicați în înțelegerea unor astfel de fenomene și procese social-politice și religioase de o asemenea complexitate (studenți, masteranzi, doctoranzi) și în general tuturor celor interesați.

www.editurauniversitara.ro

CAPITOLUL I

(RE)CONFIGURAREA ORIENTULUI MIJLOCIU

1. Primul Război Mondial și decăderea Imperiului Otoman

Situația actuală din zona extinsă a Palestinei nu poate fi înțeleasă în profunzime fără a ține seama de contextul general și regional care a precedat momentul apariției conflictelor arabo-israeliene (1947/1948): Primul Război Mondial, decăderea Imperiului Otoman, instituirea mandatelor puterilor europene în Orientul Mijlociu, apariția statelor arabe etc.

Orientul Mijlociu poate fi definit ca un teritoriu profund emergent încă din timpul Primului Război Mondial, pe fondul dezmembrării Imperiului Otoman și al acțiunilor expansioniste ale puterilor europene. Situația va cunoaște aceeași tendință și în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, dar mai ales după aceea, în special din cauza escaladării războaielor arabo-israeliene.

După aproximativ 500 de ani de dominație otomană, în contextul victoriei Antantei în Primul Război Mondial, Orientul Mijlociu iese din sfera sa de influență și intră pe calea aparentă a independenței. Dezintegrarea Imperiului Otoman în Orientul Mijlociu are loc treptat, începând cu eliberarea Peninsulei Sinai (S-V Orientului Apropiat) de către Marea Britanie în anul 1917 și terminând cu nordul Palestinei la data de 29 septembrie 1918.

De fapt, prăbușirea Imperiului Otoman a avut la bază un complex de cauze de ordin economic ce au anticipat sfârșitul său de la finele Primului Război Mondial. Din momentul descoperirii noilor rute maritime ce au dus la pierderea supremației otomane asupra principalelor drumuri comerciale ce legau Europa de Asia, începe slăbirea lui. Lipsa rezultatelor în sfera industrializării, incapacitatea de a gestiona conflictele interetnice, corupția din administrație și armată etc., au reprezentat un alt set de cauze ce au făcut ca cea mai mare putere care se întindea pe trei continente să fie denumită „bolnavul Europei”.

2. Expansiunea puterilor europene în Orientul Apropiat și instituirea „regimului mandatelor”:

Destrămarea Imperiului Otoman constituie totodată momentul intrării¹ pe scena geopolitică a Orientului Mijlociu a noilor puteri, Marea Britanie și Franța, care vor reconstrui fizionomia Palestinei. Perioada sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea este caracterizată de expansiunea colonială a puterilor europene în Africa și Asia, motiv pentru care mai este intitulată etapa „imperialismului colonial”². Întrucât se ajunsese la un anumit nivel de dezvoltare economică și comercială (perioada capitalistă) ce impunea exploatarea de materii prime ieftine și identificarea de noi piețe de desfacere, lupta colonialistă de cuceriri și anexări a devenit astfel *una dintre principalele trăsături definitorii ale politicii marilor puteri*³.

Interesele politice, economice și comerciale ale Marii Britanii, Franței, Germaniei și Italiei au transformat zona Orientului Apropiat într-o regiune de maximă importanță din punct de vedere strategic. Miza era reprezentată de controlul căilor de comunicație pentru accesarea și dominarea piețelor din Peninsula Arabică, India, China etc., atât din punct de vedere al exploatarea bogățiilor naturale, cât și al valorificării ca piețe de consum.

În perioada sfârșitului primului război mondial nu mai putea fi acceptată aplicarea unor politici de ocupație directă și anexarea de teritorii (colonialism), în schimb se putea găsi o nouă formulă care să disimuleze asemenea intenții și totodată să fie acceptată de Societatea Națiunilor. Așa încât, imediat după sfârșitul Primului Război Mondial, destinul popoarelor arabe a fost prefigurat în cadrul Conferinței de Pace de la Paris din 1919-1920 (Tratatul de la Versailles) și la Conferința de la San Remo din aprilie 1920. Bucurându-se de susținere din partea președintelui SUA, Thomas Woodrow Wilson, proiectul mandatelor sub controlul Societății Națiunilor a cunoscut consacarea prin art. 22 din Pactul Societății Națiunilor⁴. Franței i-

¹ Situația va rămâne neschimbată până în anul 1956 (Războiul Suezului), când Franța și Marea Britanie părăsesc umilite pozițiile de control și influență, locul lor fiind luat din acel moment de SUA.

² În ceea ce privește raportul dintre imperialism și colonialism, unii autori fac o distincție clară între „imperiile coloniale” specifice perioadei cuprinsă între sec. al XV-lea și sec. al XVII-lea și „imperialismele coloniale” ce au caracterizat sec. al XIX-lea; a se vedea Enciclopedia de Istorie Universală, Editura All Educational, București 2003, pag 455 și 456

³ Popa Mircea, *Primul război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1979

⁴ Pactul definitiv a fost adoptat în ședința plenară a Conferinței de la Paris din 28 aprilie 1919

a fost încredințat mandatul asupra Siriei și Libanului, iar Angliei mandatul asupra Irakului (inclusiv vilayetului Mosul) și Palestinei.

Practic era o recunoaștere oficială din partea Societății Națiunilor că Marea Britanie era însărcinată să administreze teritoriul Palestinei istorice, altfel spus, îi erau conferite toate drepturile prin care ea putea să impună o legislație favorabilă (care să emane de la o autoritate executivă proprie), să mențină ordinea publică (tulburată în special din motive religioase), în general să supravegheze la respectarea drepturilor civile, sociale și religioase etc. Introducerea instituției „mandatelor” a fost deci soluția ce a permis puterilor europene să se poziționeze în proximitatea zonelor de interes și în același timp a oferit legitimitate propriilor demersuri. Sub masca unor activități „necesare”, de natură umanitară sau de orice altă factură, a fost construit cadrul juridic care să justifice „dreptul” de staționare și de administrare a zonei Orientului Mijlociu.

Având ca scop declarat „bunătatea și dezvoltarea popoarelor”, Pactul Societății Națiunilor oferea o garanție („o misiune sacră de civilizațiune”) popoarelor eliberate de sub ocupație care sunt *incapabile să se conducă ele înșăși* (însele, s.m.) *în condițiile deosebit de dificile ale lumii moderne*⁵. Pentru atingerea acestui obiectiv „umanitar” s-a acordat tutela *națiunilor mai înaintate cari, prin resursele, experiența sau pozițiunea lor geografică, sunt cele mai în măsură să-și ia această răspundere și cari consimt să o primească*⁶. În realitate, această politică era o formă nouă de practică colonialistă. Gh. N. Cazan⁷ constată că prin Pactul Societății Națiunilor nu se recunoștea dreptul la autodeterminare al unor popoare cu o străveche civilizație, așa cum erau popoarele arabe din fostul Imperiu Otoman. Și totuși, o speranță teoretică exista și ea era prevăzută în aliniatul 4 al aceluiași articol 22: anumitor comunități care au aparținut odinioară Imperiului Otoman și care au atins un anumit grad de dezvoltare, li se poate recunoaște provizoriu existența ca națiuni independente, cu condiția ca sfaturile și ajutorul unui mandatar să călăuzească administrația lor până în momentul în care vor fi capabile să se conducă singure.⁸ Așadar, respectivelor comunități li se putea recunoaște existența ca națiuni independente, era un drept al lor care putea fi obținut, nu însă o obligație la care se angaja puterea mandatară, iar toate acestea erau realizabile doar după ce vor „beneficia” de administrația puterii mandatară.

⁵ Art. 22, al 1 din Pactul Societății Națiunilor

⁶ Art 22, al 2

⁷ *Problemele Orientului Apropiat de la Războiul Mondial la Conferința de Pace de la Lausanne* (1914-1923), în *Relații internaționale în perioada interbelică*, Studii, Editura Politica, București 1980, pag 35

⁸ Parafrazare a aliniatului 2 din art. 22 al Pactului